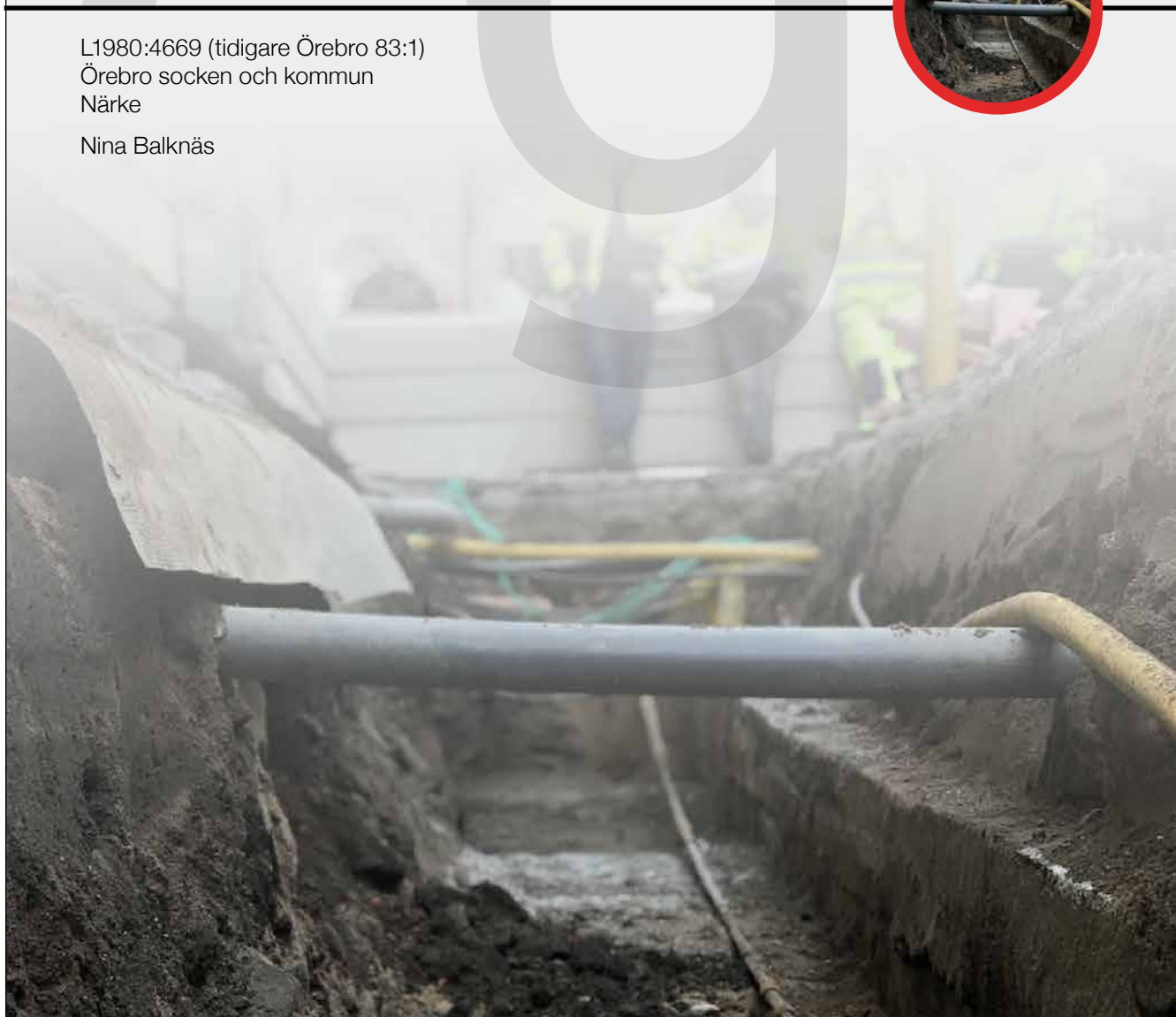

Ag

Fjärrvärme på Nygatan

L1980:4669 (tidigare Örebro 83:1)
Örebro socken och kommun
Närke
Nina Balknäs

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Örebro län med platsen för
undersökningen markerat i rött.*

© 2019 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2019:05

Författare Nina Balknäs

Grafisk form Nina Balknäs

Omslagsfoto Schaktet utmed kvarteret Vågen. I bakgrunden diskuterar projektörer och utförare. Foto från öster.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2019:05

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Fjärrvärme på Nygatan

L1980:4669 (tidigare Örebro 83:1)
Örebro socken och kommun
Närke

Nina Balknäs

Lst dnr 431-7061-2017

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Örebro
Kommun	Örebro
Landskap	Närke
Socken	Örebro
Kvarter/fastighet	Vågen, Kornboden/Nikolai 3:286

Fornlämningsnummer	Örebro 83:1/L1980:4669
Lämningstyp	stadslager
Datering	Medeltid – nyare tid

Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2018-02-26
Länsstyrelsens diarienummer	431-7061-2017
Arkeologgruppens projektnummer	Ag2018_15

Projektledare	Nina Balknäs
Fältpersonal	Nina Balknäs

Undersökningstid	2018-04-16 till 2018-09-10
Undersökt yta	230 löpmeter
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

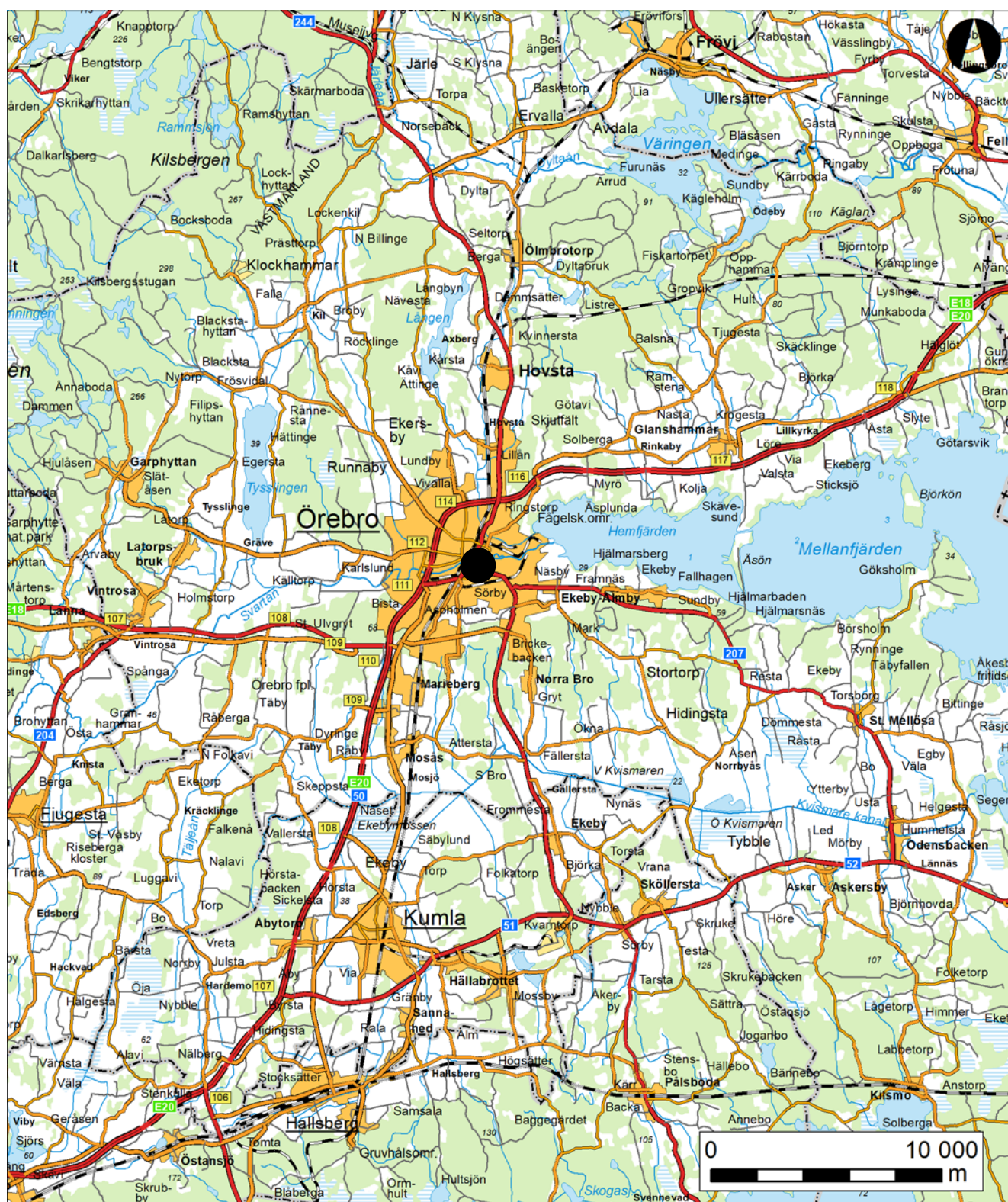
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Fynd förvaras hos Arkeologgruppen AB i väntan på fyndfördelning.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	7
Tidigare undersökningar på den östra sidan av åsen	10
Syfte	11
Metod	11
Resultat.....	13
Från Köpmangatan till Kungsgatan	13
Kungsgatan	21
Nygatan öster om Kungsgatan	21
Tolkning.....	23
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	26
Referenser	27
Bilagor	28
<i>Bilaga 1. Anläggningstabell</i>	28
<i>Bilaga 2. Fyndtabell</i>	31

Figur 1. Karta över trakten kring Örebro med den aktuella undersökningsplatsen markerad med svart. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

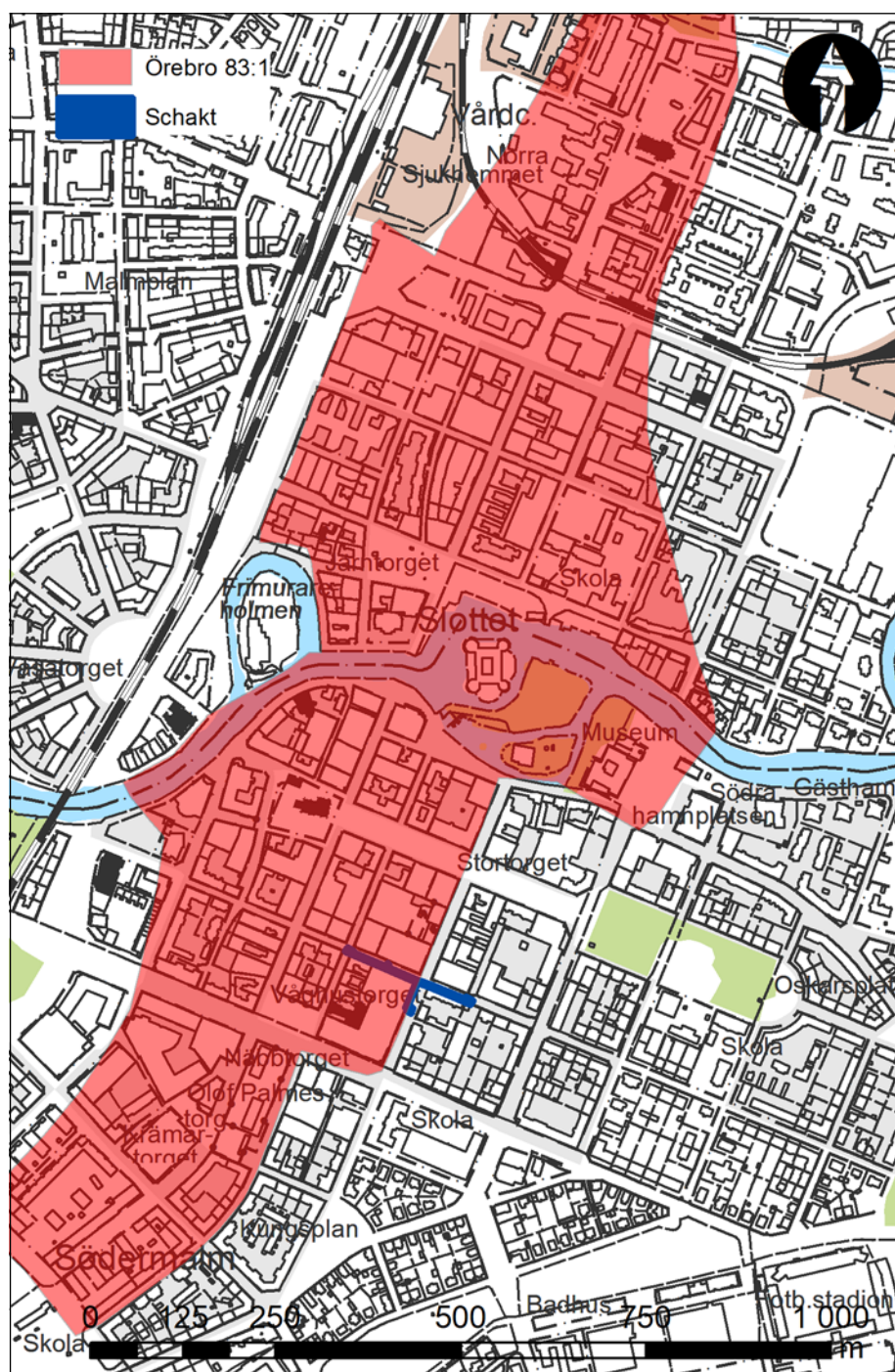
I samband med att E.ON Energilösningar AB lade ned fjärrvärme i Nygatan och Kungsgatan i centrala Örebro har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning.

På en sträcka av 230 löpmeter framkom 47 kontext varav 32 stycken är lager. Mellan Köpmangatan och Kungsgatan nådde schaktet endast på ett fåtal ställen ner till den naturliga undergrunden. Fornlämning kvarligger där och längst österut i schaktets avslut. Mellan Köpmangatan och Kungsgatan framkom lämningar efter hus som brunnit ner under den stora stadsbranden år 1854. Övriga lämningar har inte gått att identifiera eller datera. Vi rör oss dock endast i nyare tid.

Schaktet på Kungsgatan och på Nygatan öster om Kungsgatan, liksom i korsningen av Nygatan och Köpmangatan var mycket störda av tidigare ledningsdragningar. På Kungsgatan fanns tre lager. Från Kungsgatan och österut noterades endast ett stolphål och ett lager.

Inledning

I samband med att E.ON Energilösningar AB lade ned fjärrvärme i Nygatan och Kungsgatan i centrala Örebro har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Undersökningen skedde på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro (dnr 431-7061-2017). Fältarbetet utfördes mellan den 16 april och den 10 september 2018.

Figur 2. Örebro med fornlämning L1980:4669 (tidigare Örebro 83:1) i rött. Schaktet är markerat med blått. Skala 1:10 000.

Bakgrund och kulturmiljö

Figur 3. Örebro år 1652. Ungefärligt undersökningsområde är markerat inom röd oval.

Detta kapitel är i huvudsak en förkortad version av samma kapitel i rapporten över schaktningen i Nygatan mellan Drottninggatan och Köpmangatan (Balknäs 2017). Namnet Örebro nämns första gången i ett gåvobrev till klostret i Riseberga utfärdat av jarlen Birger Brosa i slutet av 1100-talet (Redin 1978). Enligt Redin bör Örebro betraktas som en centralort från slutet av 1200-talet. Vid samma tid påbörjades även bygget av Nikolai kyrka som tog över rollen som stadskyrka från Långbro kyrka runt år 1300 (Esbjörnsson 2000; Redin 1978). Det medeltida Örebro var beläget både norr och söder om Svartån. Bebyggelsen på den södra sidan av ån låg på höjden av den ås som löper i nord-sydlig riktning. Där fanns två större, parallella gator: Västra gatan på åsens krön och Östra gatan (senare benämnd "Gamla gatan") utmed den östra åsslänten. Stortorget västra del har sedan stadens begynnelse utgjort ett centralt torg. Området runt torget och Nikolaikyrkan har sannolikt utgjort kärnområde i den medeltida staden (Redin 1978). Mycket små förändringar i stadsbilden skedde från 1600-talets mitt fram till 1800-talet, då den moderna linjära stadsplanen tillkom (Waldén 1945:22ff).

Figur 4. Örebro söder om slottet år 1782. Ungefärligt undersökningsområde är markerat inom röd oval.

Figur 5. Spridning av branden år 1854 hämtad från Redin 1978. Ungefärligt undersökningsområde är markerat inom röd oval.

Staden har brunnit vid flera tillfällen. De stadsbränder som berört kvarteren Vågen och Kornboden utbröt åren 1569 och 1854. År 1569 brann 24 gårdar ned i det södra stadsområdet. Den mest förödande branden inträffade den 23 mars 1854 då 92 gårdar brann ned i den södra delen av staden. Omkring 1 200 personer blev hemlösa (Waldén 1945; Redin 1978). Efter branden år 1854 beslutades att en ny stadsplan skulle upprättas. Den kom till stor del att överensstämma med drottning Kristinas stadsplan från år 1654.

Tidigare undersökningar på den östra sidan av åsen

Under våren 2017 genomförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning på Nygatan. De äldsta lagren dateras utifrån fynd och stratigrafiska förhållanden till andra halvan av 1500-talet eller början av 1600-talet (Balknäs 2017).

Resultatet av en undersökning år 1978 inom kvarteret Bromsgården visade att en gles bebyggelse etablerats i området efter 1200-talets mitt, för att sedan spridas successivt under 1300-talet. Dessutom hittades ett 40-tal myntningsunderlag som bekräftar den skriftliga uppgiften om ett "Moneta", det vill säga ett mynthus eller växlingskontor, i Örebro (Fornsök; Ljung 1991).

Vid en förundersökning och undersökning år 2007 i kvarteret Tryckeriet påträffades kulturlager och anläggningar från sent 1500-tal till tidigt 1700-tal. Lämningarna relaterades till hushållsekonomiska aktiviteter från bakgårds- miljöer och tomtgränser (Bergold 2008). Tidigare undersökningar i kvarteret har resulterat i lämningar från 1200-talet och framåt (Ljung 1991).

I kvarteret Repslagaren genomfördes två arkeologiska förundersökningar åren 2004 och 2005. Området har använts som odlingsmark åtminstone fram till år 1785. Ingen av de påträffades bebyggelselämningarna var äldre än 1800-tal (Fornsök).

År 2011 genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning längs Kungsgatan mellan Stortorget och Engelbrektsgatan. I norra delen framkom en träskodd ränna och en mindre avfallsgrop. I södra delen fanns kulturlager som kan vara rester efter odling (Fornsök).

År 1982 påträffades skelettgravar i den östra delen av kvarteret Tennstopet. Skeletten daterades med ¹⁴C-analys till första halvan av 1200-talet. Även under Drottninggatan har skelett påträffats in situ. Sammantaget finns det i området norr om Våghustorget en cirka 6 000 kvadratmeter stor yta där fynd av skelett från minst femton individer gjorts från 1880-talet fram till år 1982. Skeletten har påträffats på båda sidor om Drottninggatan (Broberg 1984; 1990; Ljung 1991).

Syfte

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt undersöka, dokumentera och tolka de arkeologiska lämningar som framkommer vid schaktningsövervakningen.

Arkeologiska schaktningsövervakningar är normalt begränsade i både tid och rum. De typer av frågor som är meningsfulla att försöka besvara är ofta givna och skiljer sig inte nämnvärt mellan olika schaktningsövervakningar. Det handlar om att identifiera lämningar, datera dem och förstå vilken typ av aktivitet de representerar.

Metod

Undersökningen genomfördes i form av schaktningsövervakning. Det innebär att en arkeolog övervakar ledningsgrävningen som sker skiktvis ned till planerat djup. Då anläggningar påträffas avbryts grävningen tillfälligt för dokumentation.

Schaktet samt alla anläggningar och lager som antogs vara äldre än år 1850 har dokumenterats. Dokumentationen skedde skriftligt i ett digitalt formulär som skapats för ändamålet. Till anläggningsformulären knöts digitala fotografier. Inmätning skedde manuellt. Schakt, anläggningar och lager har därefter digitaliserats i ArcGIS 10.3. Utöver de digitala formulären fördes även en enklare grävdagbok.

Inom fornlämning L1980:4669 övervakades grävningen kontinuerligt, men för schaktet i Kungsgatan och i Nygatan öster om Kungsgatan dokumenterades endast schaktväggarna vilket berodde på att schaktet där löpte i äldre ledningsdragningar.

Figur 6. Schaktplan. Skala 1:1 000.

Resultat

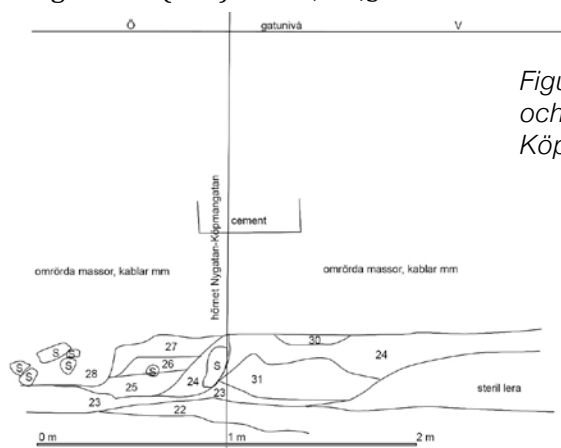
Antalet dokumenterade kontexter uppgår till 47 stycken. Av dem är 32 lager. Mellan Köpmangatan och Kungsgatan nådde schaktet endast på ett fåtal ställen ner till den naturliga undergrunden. Schaktet på Kungsgatan och Nygatan öster om Kungsgatan, liksom i korsningen av Nygatan och Köpmangatan var mycket störda av tidigare ledningsdragningar.

Det ska noteras att lagrens utbredning inte motsvarar deras fulla utbredning eftersom ledningsschaktets förutbestämda djup gjorde att lager inte gick att följa mer än i schaktväggarna. I de fall som lagren låg i schaktbotten kan de ha en större utbredning än vad som är dokumenterat.

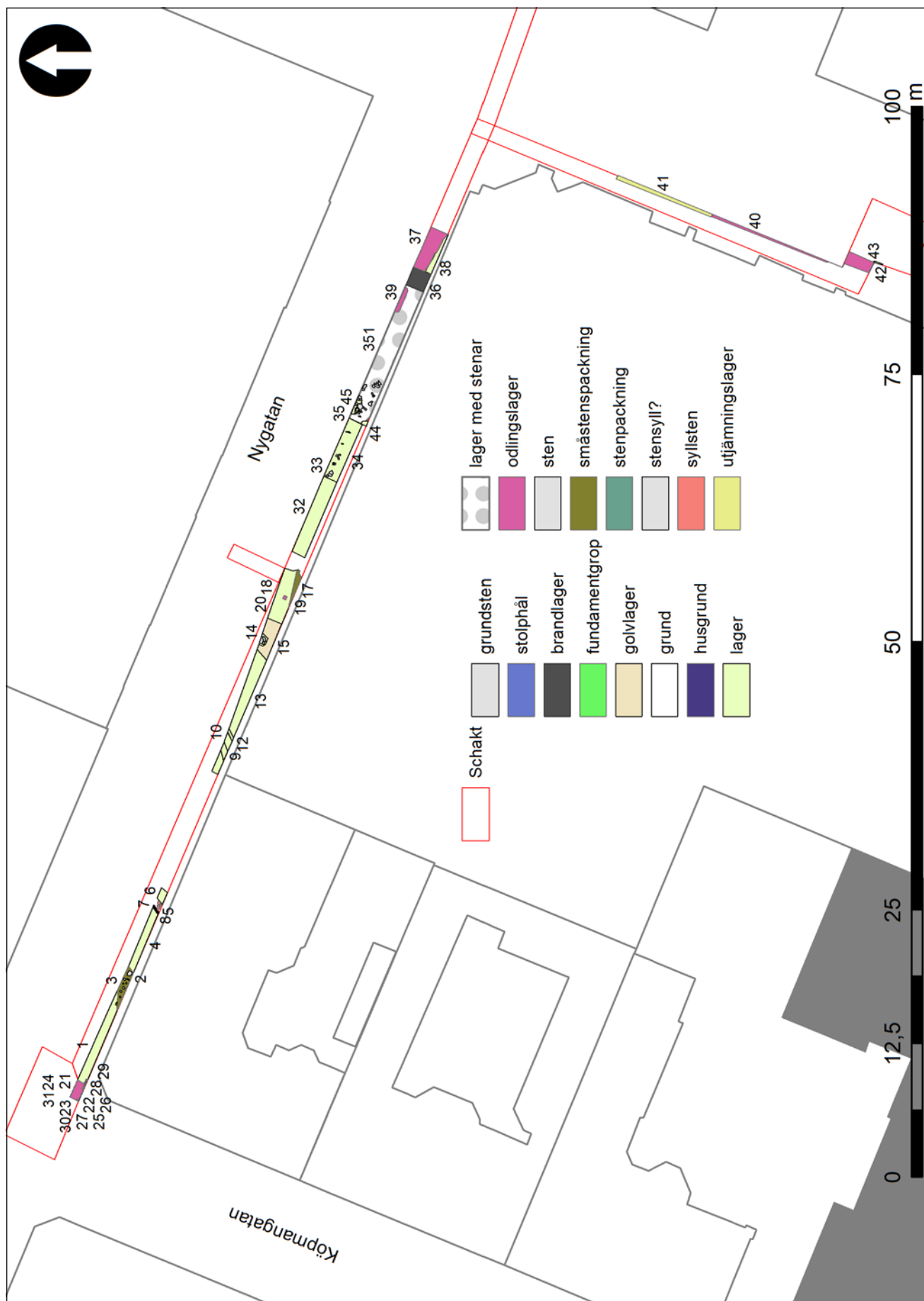
Från Köpmangatan till Kungsgatan

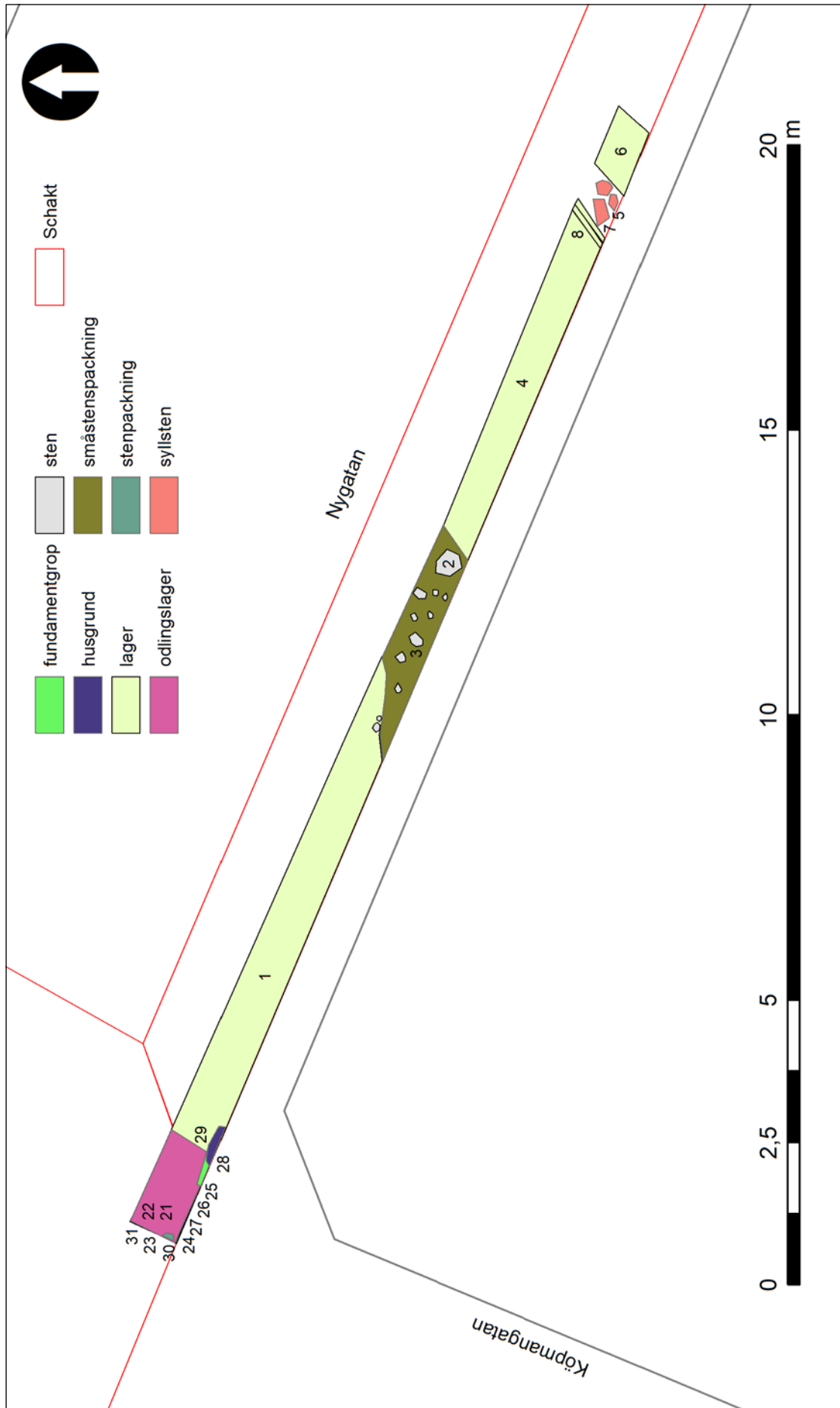
Schaktningen började vid blomsterhandeln i korsningen av Nygatan och Köpmangatan. Därifrån grävdes österut, ned till Kungsgatan. Efter sommaren återupptogs arbetet och ett schakt grävdes i korsningen av Nygatan och Köpmangatan. Denna sträcka var 96 meter lång. Schaktet var 1,6 meter brett och 1,0–1,2 meter djupt.

I hörnet av Nygatan och Köpmangatan fanns flera lager och delar av konstruktioner bevarade som dokumenterades i den södra schaktväggen. Underst fanns brungrå sandig lera med lite kol (A21). Däröver fanns ett liknande lager (A22), men med stort inslag av småsten och enstaka djurben. Över det återkom brungrå sandig lera med lite kol (A23). Den stratigrafiska följdén däröver var svår att förstå, men tolkningen är att någon form av avgränsande konstruktion bestående av 0,1–0,3 meter stora stenar (A30) byggts upp i ett lager gråbrun lera (A31). I lagret fanns kol, träflis, tegelkross och kalkbruk. På den östra sidan av stenarna i A30 fanns lerigt grus (A24) som skurits av en 0,45 meter djup nedgrävning. I nedgrävningen fanns tre lager. Underst låg mörkt brungrå smetig siltig lera med kol och träflis (A25). Det överlagrades av grus och sand med kalkbruk (A26) och däröver fanns mörk gråbrun sandig och grusig lera med tegelkross och kalkbruk (A27). En lodrät, 0,25 meter djup nedgrävning har därefter grävts genom lagren. I nedgrävningen fanns brun sandig morän (A28) med 0,1–0,3 meter stora naturstenar (A29).

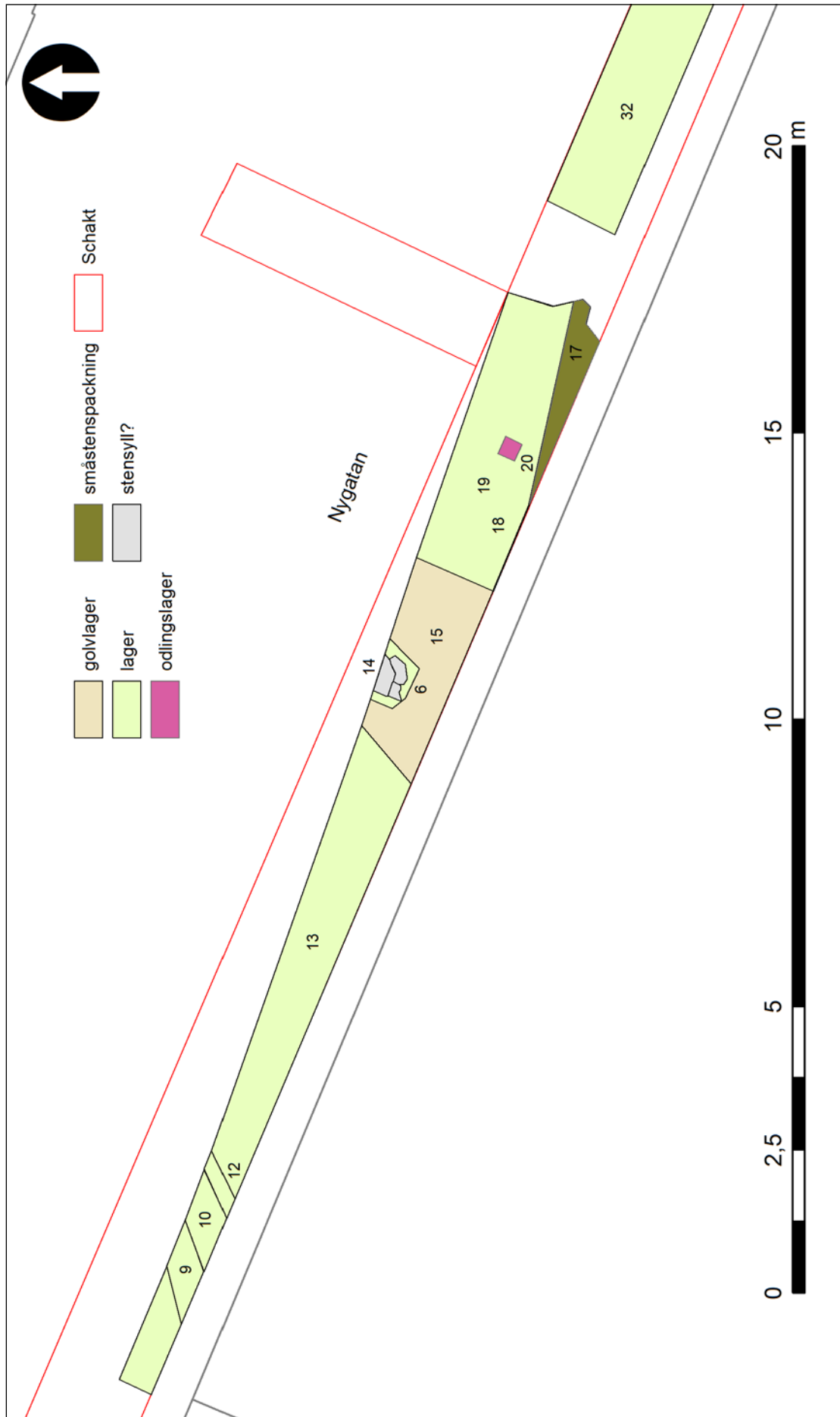

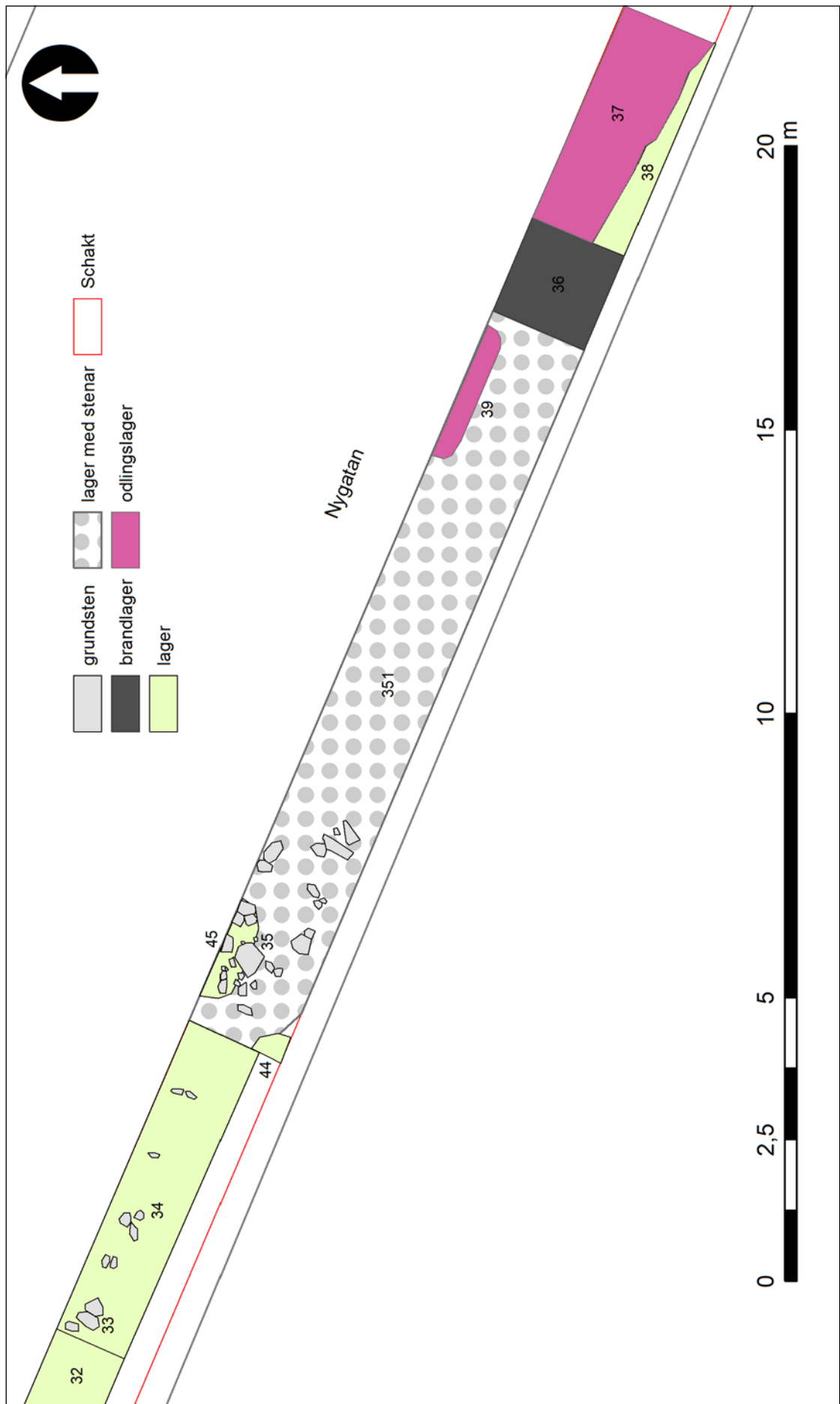
Figur 7. Sektionsritning av lager och anläggningar i hörnet av Köpmangatan och Kungsgatan.

Figur 9a-c. Anläggningar mellan Köpmangatan och Kungsgatan. Skala 1:100.

Figur 9a-c. Anläggningar mellan Köpmangatan och Kungsgatan. Skala 1:100.

Från anhopningen av lagren och anläggningarna ovan fanns i schaktbotten ett lager mörkbrun lerig silt med småsten, djurben och mycket kol (A1). Möjligen är A1 och A21 samma lager, dock är deras beskrivningar olika. Däremot liknar lagret A1 det som i 2017 års schaktningsövervakning benämndes A29 (Balknäs 2017). Cirka 10 meter öster om korsningen framkom 0,15–0,3 meter stora stenar i kalkbruk med lerpackning (A2). Packningen låg i en småstenspackning (A3). A2 och A3 mätte 1,9×0,5 meter. Cirka 8 meter öster därom fanns ett 0,6 meter brett område med 0,2–0,4 meter stora stenar i kompakt mörkgrå lera (A5) i en nedgrävning med brungrå siltig sand som innehöll småsten, tegelkross och kalkbruk (A7) samt rödbrun sand (A8). Under A2/A3 och A5/A7/A8 fanns tre lager i schaktbotten: i väster A1; därefter A4, lucker gråbrun sandig morän med kol, småsten, tegelkross, tegelbrockor och kalkbruk och A6, lucker rödbrun sand med tegelkross.

Figur 10. Sekundärbränt rödgods (F2) från lager A1.

Figur 11. Småstenspackningen A3 i lod.

I höjd med parkeringshuset framkom flera lager inom en yta av 1,8 meter (A9, A10, A11, A12). De låg parallellt, i samma vinkel mot schaktet som de tidigare anläggningarna. A9 bestod av lucker brungrå småstenig sand med tegelkross och kalkbruk. A10 var kompakt mörkbrun lerig silt med kol, tegelkross och kalkbruk. A12 var kompakt grå lera med kol, tegelkross och kalkbruk över en lins av brun småstenig sand (A11). Lagren överlagrade ett ytmässigt mer omfattande lager (A13) av mörka grå- och gulbruna omrörda massor med kol, småsten och tegelkross och sandstråk.

Öster om lagren överlagrades lagret A13 av ett kompakt, gråbrunt och omrört lager med kol, småsten, tegelkross, kalkbruk, träflis och djurben (A15). Inom en yta om 0,4×0,3 meter fanns några grovt huggna, flata stenar (A14) tolkade som ett fundament, eventuellt för en spis. Stenarna låg i gråbrun siltig sand med kol, småsten, tegelkross och kalkbruk (A16). Lagret A15 som omgärdade stenarna tolkas som ett golvlager. Möjligen tillhörde till ett hus på tomt 23 som syns på 1844 års karta. Under A15 fanns en småstenspackning (A17) vars avgränsning löpte parallellt med tomtgränsen. I området för A17 grävdes ett djupschakt. Det framgick då att A17 överlagrade ytterligare ett lager (A18/19, först dokumenterat som två separata lager) av mörkbrun lerig silt med kol, tegelkross, träflis och djurben. I ytan fanns ett kompaktare skikt som kan utgöra en trampad yta. Under A18/19 fanns odlingslagret A20 som var 0,25 meter tjockt.

Figur 12. Fundament A14 sett från sydöst.

Efter djupschaktet vidtog ett område med omrörda massor (A32) följt av en yta om 1,3×0,8 meter med 0,1–0,4 meter stora naturstenar (A33) i gråbrun lerig silt med småsten (A34). Direkt öster därom fanns mörkbruna omrörda massor (A351) som bestod av lerig sand med stora kolbitar, tegelkross och träflis. Sanden var mestadels brun, ibland grov, ibland bränd. I och under lagret fanns spridda stenar (A35) som var 0,10–0,15 meter stora och några stenar som var upp till 0,5 meter stora. Det rör sig sannolikt om eldpåverkade rasmassor över grunden till ett hus som finns på 1844 års karta. I rasmassorna påträffades stora mängder smält glas (F8). Ett omrört brandlager noterades centralt i huset (A36). I det djupschakt som grävdes direkt öster därom fanns ett markberedningslager (A38) som överlagrade ett äldre, illaluktande lager (A37) med gråbrun lera som innehöll kol, småsten, tegelkross och djurben. A37 är troligen samma lager som tittade fram under lagret A351 cirka 2 meter västerut. Det lagret heter A39 och bestod av svartbrun lerig silt. I lagret fanns trävidjor, kol och småsten. Yngre rödgods (F6) hittades i lagret.

Figur 13. Stenarna A35 i lager A351 sedda från sydväst.

Figur 14. Smält glas (F8) från lagret A351.

Kungsgatan

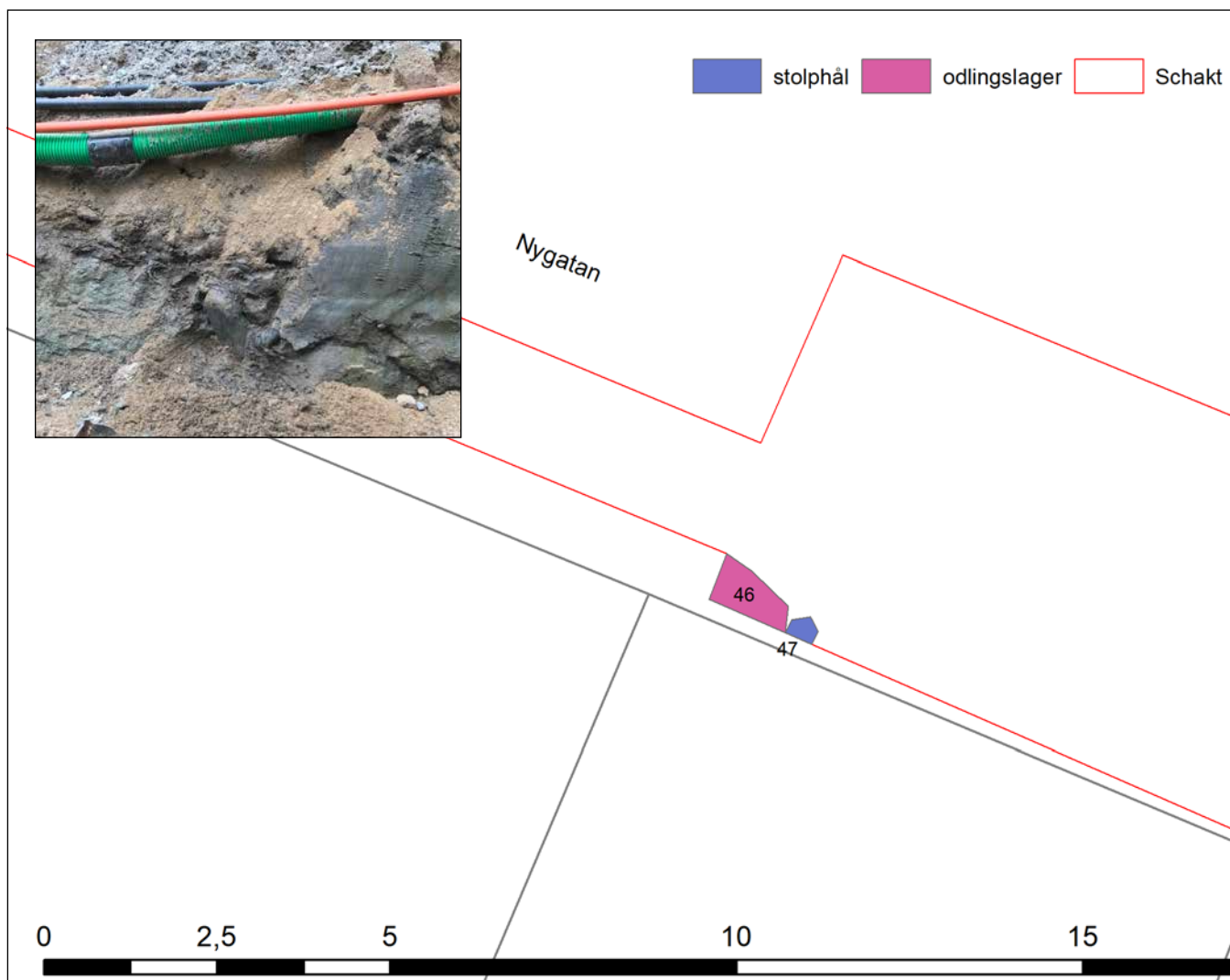
Ledningssträckan på Kungsgatan var 41 meter lång och 1,3 meter bred. Sträckan var mycket störd av äldre schakt. Endast i den östra schaktväggen fanns en smal remsa med bevarade lager (se figur 7b). Lagren utgjordes av odling (A40) och utjämning (A41, A43). Odlingslagret A40 bestod av mörk brungrå lera med kol och tegelkross. Över det fanns utjämningslager av gråbrun grov sand. I A41 fanns tegelkross, medan A43 innehöll 0,05 meter stora rullstenar. De kan mycket väl vara samtida, men har separerats eftersom de i schaktet inte hade någon fysisk kontakt. Under odlingslagret fanns brun lera (A42), sannolikt steril.

Figur 15. Anläggningar i östra delen av undersökningsområdet. Skala 1:500.

Nygatan öster om Kungsgatan

Schaktet var här 80 meter långt och 1, meter brett. Djupet uppgick till ca 1,1 meter förutom längst i öster där det var ca 1,7 meter djupt. Den östligaste delen av schaktet löpte i ett äldre schakt med betongfundament. Endast längst i öster, i den större grop som avslutade schaktet fanns ett 0,4 meter brett stolphål med stenskoning (A47) i schaktväggen. Stolphålet avgränsade ett 0,5 meter tjockt lager (A46) som bestod av mörkgrå siltig lera.

Figur 16. Anläggningar i Nygatan öster om Kungsgatan. Skala 1:100.
Infälld bild foto över A46, A47 sedda från norr.

Tolkning

Få av lämningarna går att identifiera i kartmaterialet. Med någorlunda säkerhet kan sägas att lämningarna A31–A36 samt A351 och A38, A44, A45 är rester av byggnader från andra halvan av 1800-talet som blivit utsatta för den stora stadsbranden år 1854.

På 1844 års karta ligger tomterna 15, 23 och 16 på södra sidan av Nygatan, mellan Köpmangatan och Kungsgatan. Tomt 15 som låg vid Köpmangatan och ägdes av M. Ånberg var obebyggd. Den mellersta tomten, nr 23, bestod av fyra hus med en innergård. Som ägare stod M. Berlin. Den östra tomten, nr 16, hade ett trähus utmed gatan och en kortare länga mot tomt nr 18 i söder. Huset ägdes av J. Fagerhult. Det är husen utmed gatan som det fanns rester av i schaktet.

Vid bränder sker en övertändning vid 500–600°C och vid fullt utvecklad brand stiger temperaturen till 1 000–1 200 °C. För att glas ska smälta krävs en temperatur på 1500 grader. Däremot spricker glas mellan 257 och 600 grader (Larsson 1999; swedisol.se). I rasmassorna (A351) fanns stora mängder smält glas som visar att branden varit mycket kraftig. Öster om A351 fanns ett brandlager (A36) med rester av trähuset på tomt nr 16. Anläggningarna A9–A13 hör sannolikt även de till samma tidsperiod.

Fram till början av 1800-talet var tomterna annorlunda uppdelade. De berörda tomterna hade numren 20 och 21. År 1782 innehades tomt 20 av Tullinspektoren Törnqvist. Kartan från år 1823 anger att Enkefru Tivander innehade tomten. "Tomtrymden hjälpeilig, byggnaderna äldre och väl underhållna, brandförsäkrade under No 1555 till 656 Kr 32 sh, trädgård med små frukt-träd och en större grästomt ned till Jordgatan hörer härtill ..."

Tomt 21 innehades år 1782 av Rådman Söderqvist. Tomten är bebyggd och har en kryddträdgård. År 1823 anges: "Tomten rymlig, byggnaderna gamla och väl underhållna utan brandförsäkring, nedan gården en liten trädgård och en större gräslycka hörande härtill." Som ägare står Enkefru Bagge.

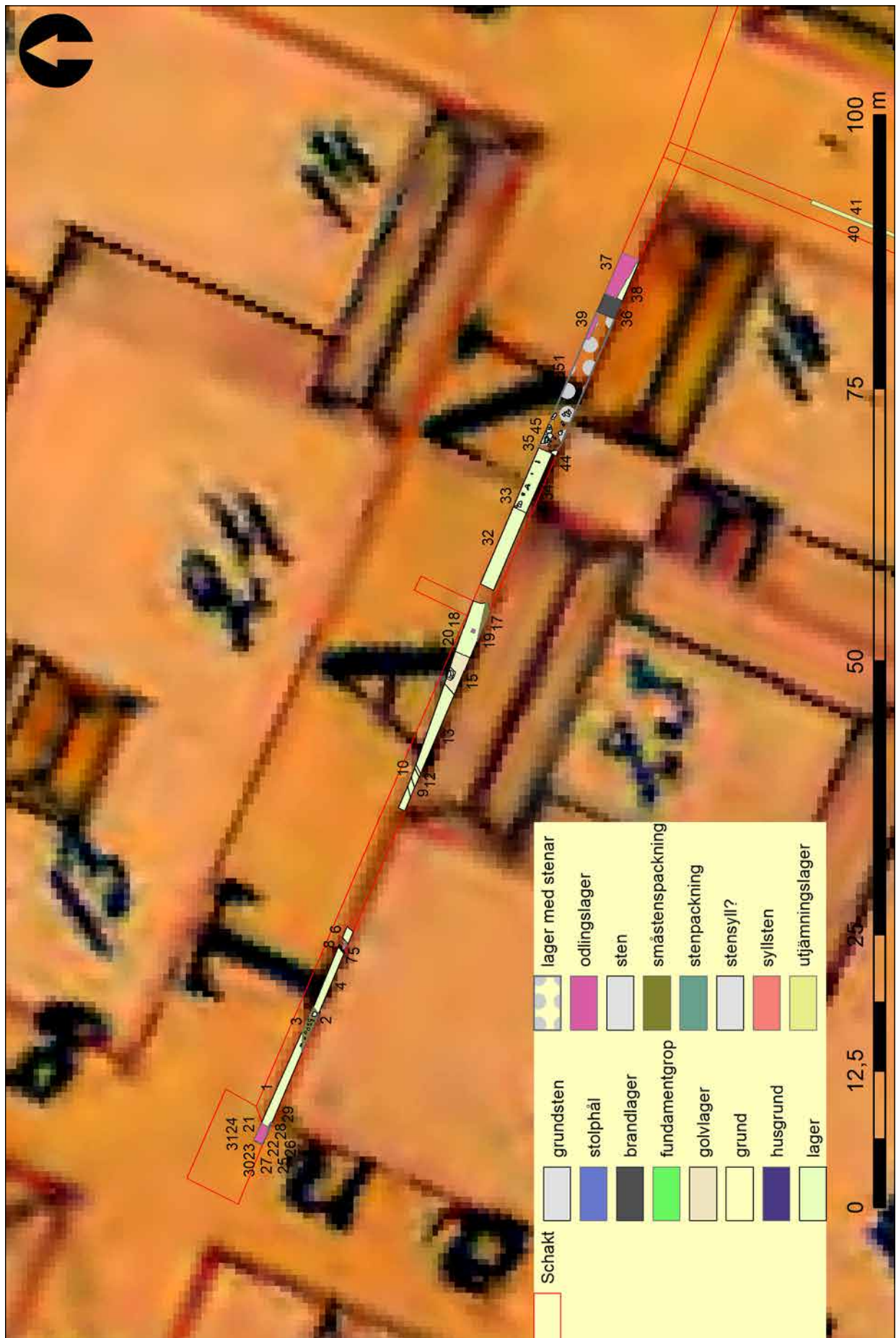
Inga hus finns utritade inom schaktets begränsning på kartorna före år 1844 och det är svårt att knyta någon anläggning eller något lager till företeelser i kartmaterialet.

Avseende det stolphål (A47) och det lager (A46) som framkom längst i öster så ligger de utanför kartornas begränsning av staden. Eftersom stolpen avgränsade lagret förefaller det rimligt att anta att stolpen utgjort del i en hägnad. Tjockleken på lagret (0,5 meter) talar för att det är fyllning i ett dike eller liknande.

I övrigt kan tilläggas att det under de yngre lämningarna ställvis framkom flera mörka lager (A18,19, A37, A39, A40, A46) med inslag av djurben, vidjor, kol och småsten. Lagren har tolkats som odlingslager. Utifrån fyndmaterialet är de sannolikt från 1700-talet.

Fornlämning kvarligger mellan Köpmangatan och Kungsgatan och längst österut i schaktets avslut.

Figur 18. Rektifierad karta från år 1844 med anläggningarna mellan Köpmangatan och Kungsgatan. Skala 1:500.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt undersöka, dokumentera och tolka de arkeologiska lämningar som framkommer vid schaktningsövervakningen. Arbetet har genomförts enligt plan. Det bör dock påpekas att mellan Köpmangatan och Kungsgatan nådde schaktet endast på ett fåtal ställen ner till den naturliga undergrunden. Det är därför troligt att äldre lämningar finns kvar under de grävda schakten beaktat att medeltida stadslager undersökts i intilliggande kvarter.

Referenser

Tryckta källor

- Balknäs, N. 2017. *Kvarteret Tennstopet*. Örebro 83:1, kvarteret Tennstopet, Örebro socken och kommun, Närke. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Arkeologgruppen AB, rapport 2017:55.
- Bergold, H. 2008. *Kulturlager och anläggningar i kvarteret Tryckeriet*. Närke, Örebro stad, Kvarteret Tryckeriet 12, RAÄ 83. UV Bergslagen, rapport 2008:12. Arkeologisk förundersökning och undersökning.
- Broberg, A. 1984. Till frågan om det äldsta Örebro eller på spaning efter Birger Brosas Horebro. I: *Fjölur* 1984:3. Uppsala.
- Broberg, A. 1990. Örebro – tio år efter "medeltidsstadens" rapport och trettio provundersökningar senare. I: *Arkeologi i Sverige 1987*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport RAÄ 1990:1. Uppsala.
- Esbjörnsson, E. 2000. *Kyrkor i Örebro län – en vägledning till Svenska kyrkans kyrkobyggnader*. Örebro.
- Ljung, J-Å. 1991. Medeltida bebyggelse i Örebro. En kort sammanfattning främst utifrån undersökningarna i kvarteren Bromsgården och Tryckeriet 10. I: *Arkeologi i Sverige. Ny följd 1*. Riksantikvarieämbetet. Uppsala.
- Redin, Lars. 1978. *Medeltidsstaden. Örebro*. Stockholm. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museum.
- Waldén, Bertil. 1945. *Örebro genom tiderna: en stadshistorisk synopsis i 150 årtal och 150 bilder*. Uppsala.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

1652. Örebro stad. Avritning. S73-1:1
1782. Örebro stad. Lådakt, grundritning över uppstaden Örebro. S73-1:8
1823. Örebro stad. 1880K-d72.
1844. Örebro stad. 1880K-d82
- Branden år 1854. Hämtad från Redin 1978.

Webbmateriäl

2018.08.14

- Larsson, R. 1999. Fönsterglas under värmepåverkan – samt beskrivning och utvärdering av datorprogrammet BREAK1. Department of Fire Safety Engineering Lund University, Sweden Brandteknik Lunds tekniska högskola Lunds universitet Report 5033, Lund.
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1767157&fileId=1770085>
<https://swedisol.se/isolering/temperaturer>

Bilagor

Bilaga 1. Anläggningstabell

A-nr	Typ	Mått (m)	Höjd (m)	Beskrivning	Fynd	Kommentar
1	Lager			mörk brun lerig silt med småsten, djurben och mycket kol	Sekundärbränt yngre rödgods? yngre rödgods fajans fönsterglas ben_djur	
2	Stensyll	1,9x0,5	0,5	Sten 0.15-0.3 i kalkbruk med lerpäckning		Diagonal VNV-ÖNÖ
3	Småstens-päckning	0,5x0,3	+1,2	Sten 0.07-0.12 i brun sand med lerkluttar		Samtida med A2
4	Lager			lucker gråbrun sandig morän med kol, småsten, tegelkross, tegelbrockor och kalkbruk	Ljulgult kakelugnsfragment	Grundlager till hus 1823?
5	Stensyll	0,6	0,3	kompakt mörk grå lera med sten 0,2-0,4 m st., med småsten och tegelkross		Diagonal SV-NÖ 2 små stenar i sand i Ö, söndergrävd i V pga rör.
6	Lager		0,2	mineralogen lucker rödbrun sand med tegelkross		Överlagrar A5
7	Lager		0,15	mineralogen brungrå siltig sand med småsten, tegelkross och kalkbruk		
8	Lager		0,15	mineralogen rödbrun sand		
9	Lager		0,15	mineralogen, lucker brungrå sand med småsten, tegelkross och kalkbruk		Forts i schaktbotten.
10	Lager	0,45		kompakt mörk brun lerig silt med kol, tegelkross och kalkbruk		
11	Lager	0,5	0,02	mineralogen brun sand med småsten		Ev del av omr massor
12	Lager	0,5	0,05	kompakt grå lera med kol, småsten, tegelkross och kalkbruk		Del av omr massor?
13	Lager	1,9	0,2	mineralogen mörk gråbrun, gulbrun omrörda massor, sandstråk med kol, småsten och tegelkross		
14	Sten (syll?)	0,4x0,3	0,2	Sten 0.2*0.3*0.4		
15	Lager (golv?)			kompakta gråbruna omrörda massor med kol, småsten, tegelkross, kalkbruk, träflis och djurben	djurben, spik	Golvlager?

A-nr	Typ	Mått (m)	Höjd (m)	Beskrivning	Fynd	Kommentar
16	Lager	0,75x0,8		mineralogen gråbrun siltig sand med kol, småsten, tegelkross och kalkbruk		Konstruktionslager
17	Småstens-packning	2,2x0,5	1,4	mörk brun siltig sand, sandig morän med sten 0,05-0,1 m st. med kol, småsten, tegelkross och kalkbruk	fajans	Grund?
18	Lager			kompakt mörk brun lerig silt med djurben	djurben	
19	Lager			mörk brun lerig silt med kol, tegelkross, träflis och djurben	djurben	A18 och A19 är samma lager. Ett prov tas.
20	Odlingslager		0,25	humös gråbrun lerig silt med tegelkross och djurben	Djurben, brända djurben	I pg, ej grävd i botten, oklart djup
21	Lager (odling?)		Plus 1,6	brungrå sandig lera med kol		
22	Lager		0,15	brungrå siltig lera med kol och småsten		
23	Lager		0,3	brungrå sandig lera med kol		
24	Lager		0,2	brungrå lerigt grus		
25	Lager		0,2	smetig mörk brungrå siltig lera med kol och träflis	spik, ej sparad	
26	Lager		0,15	grus och sand och 1 sten 0,45 m, med kalkbruk		
27	Lager		0,1	mörk gråbrun sandig och grusig lera med tegelkross och kalkbruk		
28	fundamentgrop		0,25	brun sandig morän		
29	grund?	0,8	0,4	Natursten 0,1-0,3		
30	stenkluster	0,4	0,2	Natursten 0,1-0,3		
31	Lager		0,3	gråbrun lera med kol, tegelkross, kalkbruk och träflis		
32	Lager	>2		melerade omrörda massor		
33	Grund stensyll spisiröse?	1,3x0,8		natursten 0,1-0,4		
34	Lager	1,3x0,8		gråbrun lerig silt med småsten		
35	Grundstenar			Spridda stenar 0,1-0,15 m samt större stenar <0,5 m	rödgoods, smält glas (hushålls-), djurben, spik, fajans, taktegel, fönsterglas, näver	
351	Lager			mörkbruna omrörda massor, lerig sand med stora kolbitar, tegelkross och träflis. Mestadels brun sand, ibland grov sand, ibland bränd sand.	rödgoods, smält glas (hushålls-), djurben, spik, fajans, taktegel, fönsterglas, näver	

A-nr	Typ	Mått (m)	Höjd (m)	Beskrivning	Fynd	Kommentar
36	lager (brand-)		0,3, +0,85	svartbruna omrörda massor med mycket kol		
37	Lager (odl-?)		1,1	illaluktande gråbrun lera med kol, småsten, tegelkross och djurben	glasflaska, klarglaserat yngre rödgoods	
38	Lager			brun lera		
39	Lager			svartbrun lerig silt med träpinnar (vidjor), med kol och småsten	yngre rödgods	
40	Lager (odl?)		>0,3, +1,0	mörk brungrå lera med kol och tegelkross		
41	Lager (utjämning?)		0,15	gråbrun grov sand med tegelkross		
42	Lager		0,15	brun lera		
43	Lager		0,4	grov lerig sand med 0,05 m stora rullstenar		
44	Lager			grå lera		
45	Lager			brun lera		
46	lager		0,5	mörk gråbrun lera		
47	stolphål	0,4	0,4	natursten 0,15-0,3 m stora i brun sandig lera		

Bilaga 2. Fyndtabell

F-nr	Sakord	Del	Material	Antal	Antal fragment	Kontext	Typ av kontext	Beskrivning	Gallrad
1	Keramik		Fajans	1	1	A17	Småstenspackning	Vit med blått mönster	
2	Keramik	Botten	Rödgods	1	2	A1	Lager	Sekundärbränd, svart med spår av piplerdekor	
3	Kritpipa	Skaf, klack	Kritlera	1	1	A19 nära äldre störning	Lager	N på klacken, troligtvis 1800-tal	
4	Keramik	Botten	Rödgods	1	2	A39	Lager	Kritpiplera och grön på brun botten	
5	Keramik	Botten, ben	Rödgods	2	2	A351	Lager	Trefotsgryta, del med ett trasigt ben, sekundärbränt och ett ben	
6	Keramik	Ben	Rödgods	1	1	A39	Lager	Ben till trefotsgryta	
7	keramik	Buk, mynning	Rödgods	5	5	A351	Lager	Piplerdekor och grönt på brun botten och en sekundärbränd mynningsböt	
8	Glas		Glas	21	21	A351	Lager	Smält glas, enstaka opåverkat planglas	
9	Keramik		Fajans	1	1	A351	Lager	Liten bit med skavd glasyr	x
10	Keramik		Fajans	1	2	A1	Lager	Två små bitar	x
11	Dricksglas	Fot	Glas	1	1	över A1	Omrörda massor	Fot med vulst, klarglas, knackad undertill	x
12	Keramik	Mynning	Flintgods	1	1	Över A1	Omrörda massor	Blått på vitt, växtmotiv	x
13	Djurben		Ben	1	1	A37	Lager		x
14	Djurtand		Ben	6	2	A20	Lager		x
15	Djurben	Knota	Ben	1	1	A20	lager		x
16	kakel	Rump	Keramik	1	1	A34	Lager	Ljusgrön glasyr	x

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2019:05

